

☐ წახნაგი № 1

საბიბლიოთეკო ჩანაწერი:

ავტორ(ებ)ი: ლაღანიძე მერაბ, დობორჯგინიძე ნინო, აფრიდონიძე შუქია, ქურდაძე რამაზ, ოშიაძე სალომე, რატიანი ირმა, ფირცხალავა ნინო, ელბაქიძე მაკა, საყვარელიძე ნინო, რაფავა მათა, ოთხმეზური თამარ, ბეზარაშვილი ქეთევან, სულავა ნესტან, კიკნაძე ზურაბ, ევგენიძე იუზა, ლომიძე თამარ, ლეხანიძე გურამ, ხაჩიძე ლელა, ფრუიძე ნანა, დაუშვილი რუსუდან, ლორია კახაბერ, ნიშნიანიძე რუსუდან, მარსაგიშვილი რეზო, ფირალიშვილი ზაზა, წიფურია ბელა, კოჭლამაზიშვილი ექვთიმე

თემატური კატალოგი წახნაგი

საავტორო უფლებები: © მერაბ ლაღანიძე

თარიღი: 2009

კოლექციის შემქმნელი: სამოქალაქო განათლების განყოფილება

აღწერა: Georgian Book Support Foundation ქართული წიგნის მხარდაჭერის ფონდი
TSAKNAGI FACET Annual of Philological Studies 2009 Merab Ghaghanidze Editor
თბილისი . მემკვიდრეობა. ფილოლოგიურ კვლევათა წელიწადეული 2009 მერაბ ლაღანიძის რედაქციით

☐ წინათქმა ▲ზევით დაბრუნება

☐ * * * ▲ზევით დაბრუნება

ქართული ენა და ლიტერატურა ჩვენი სამკვიდროა, ჩვენი სამშობლოა.

ენა და ლიტერატურა (ისტორიულ მეხსიერებასთან ერთად) ტრადიციის ის ღერძია, რომელიც წარსულთან ჩვენს უწყვეტობას უზრუნველყოფს, რომელიც აწმყოში ჩვენს ღირებულებათა სიმყარეს განაპირობებს, რომელიც მომავალს ჩვენი თაობის გა- ნაზრებულ და გამონათქვამ უწყებს დაუდასტურებს...

ქართული ენა და ლიტერატურა მრავალწახნაგოვანი მთლიან- ნობაა და, ამდენად, ბუნებრივია, ფაქიზ ყურადღებას იმსახურებს მისი ყოველი წახნაგი, - იმის მიუხედავად, თუ თითოეული მათგანი როგორი სიდიდისა

და აღნაგობისაა, ვისი ადამა აღუბეჭდავს, რომელ ათინათს ირეკლავს, რაგვარ ბრწყინვალეობას გამოსცემს, რამდენად თვალშისაცემია (ან თვალისმომჭრელია) მისი ხილული თუ შეფარული წიბოები. ეჭვს არ უნდა იწვევდეს, რომ ქართული კულტურული ცნობიერებისათვის ჩვენი ენისა და ლიტერატურის ყოველი ნამდვილი წახნაგი - უგამონაკლისოდ და უპირობოდ - ღირებულია...

მაგრამ ქართულ ენასა და ლიტერატურას არასოდეს უარსებია და არც დღეს არსებობს შემოზღუდულ ან დახშულ სივრცეში, - მისი წახნაგები ყოველთვის მჭიდროდ ეხებოდა ახლობელ თუ შორეულ ენებს, ლიტერატურებს, კულტურებს, რწმენებსა და მოძღვრებებს. მათთან ნათესაური თუ შედარებითი მიმართებე- ბის დადგენის გარეშე, გავლენებისა თუ თვითმყოფობის გაუცნობიერებლად, უშინაარსო, უკონტექსტო და უპერსპექტივო ხდება ქართული ენისა და ლიტერატურის წარმოდგენა და ხედვა. ასევე უშინაარსოა ენისა და ლიტერატურის შესახებ მსჯელობა ენისა და ლიტერატურის ზოგადი არსის, ბუნებისა და ხასიათის განუსჯელად. კონკრეტული ძიებანი - ფაქტისა და მოვლენის ფარგლებში - ღირებულია თავისთავადაც, მაგრამ, პირველ ყოვლისა, განზოგადებათა საზომად და საყრდენად, საერთოსა და ერთიანისაკენ სანდო მეგზურად; განზოგადებანი, თავის მხრივ, გამოსაყენებელია და გამოყენებული უნდა იქნეს კონკრეტული ფაქტებისა და მოვლენების გასაგებად, ხოლო საერთოსა და ერთიანის თვალსაწიერიდან კი ერთეული თავის კუთვნილ ადგილს მოიპოვებს და დაიმკვიდრებს.

ენისა და ლიტერატურის - მშობლიურისა თუ არამშობლიურის, კონკრეტულ განზომილებაში თუ განმაზოგადებელი სამხერიდან - შესწავლა, გაგება და განმარტება ფილოლოგიის საგანი და მიზანია. სწორედ ამ საგანს იკვლევს და ამ მიზანს ემსახურება ჩვენი წელიწდეული, - ენისა და ლიტერატურის წახნაგთა მრავალფეროვნების გათვალისწინებითა და პატივისცემით.

* * *

წახნაგი: ფილოლოგიურ კვლევათა წელიწდეული ჩაფიქრებულია პერიოდულ სამეცნიერო გამოცემად, რომლის გამოქვეყნება, ბუნებრივია, ყოველწლიურად ივარაუდება და რომელიც შეძლებისდაგვარად ეცდება, წარმოაჩინოს ის საუკეთესო, რაც ქართველი მკვლევრების უახლეს ფილოლოგიურ ძიებათა ნაყოფს ასახავს (მასალის სიმრავლის შემთხვევაში შესაძლებელი გახდება წლის განმავლობაში რამდენიმე ნაკვეთის

გამოცემა). ფილოლოგიურ კვლევათა პერიოდული გამოცემის მომზადების აზრი ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგ პროფესორთა შორის წარმოიშვა და ჩამოყალიბდა. ამდენად, ის თავდაპირველად საუნივერსიტეტო ჟურნალად ივარაუდებოდა, თუმცა მის დამფუძნებლებს თანდათანობით კოლეგების უფრო ფართო წრე შემოუერთდა და წელიწდეულიც აღარ შემოისაზღვრა უნივერსიტეტის ფარგლებით.

წელიწდეულის მიზანია, გამოაქვეყნოს ნაშრომები, მასალები თუ მიმოხილვები ფილოლოგიურ კვლევათა სხვადასხვა სფეროებიდან. მტკიცედ გვსურს, რომ ავტორები არამც და არამც არ შეიზღუდონ ტექსტობრივი წყაროების თუ კვლევითი მიმართულების არჩევისას; იმედი გვაქვს, რომ გამოყენებული იქნება შესწავლის, ანალიზისა და ინტერპრეტაციის სხვადასხვა - აპრობირებული თუ ნოვატორული, ტრადიციული თუ ექსპერიმენტული - ხერხები და საშუალებები; მივესალმებით ყოველ საფუძვლიან მეთოდოლოგიურ თუ ჰერმენევტიკულ პოზიციას;

სავარაუდოა, რომ სხვა, დამკვიდრებულ და გავრცელებულ მეთოდთა შორის თავის ადგილს დაიკავებს ტექსტის ინტეგრალური ანალიზი; მხარს დავუჭერთ იმგვარ კვლევას, რომელიც ენობრივ და ლიტერატურულ მონაცემებს განიხილავს იდეათა ისტორიის თუ კულტურული ანთროპოლოგიის მონაპოვართა გათვალისწინებით; თუკი ფილოლოგია აღიქმება ტექსტის შემსწავლელ უნივერსალურ მეცნიერებად, ამგვარი თვალთახედვა გააფართოებს მასალის მოკრების, განხილვისა და ახსნის შესაძლებლობას. წელიწდეულის სურვილია, ჩამოყალიბდეს ის არა ოდენ სამეცნიერო ნაშრომების კრებულად, არამედ იმგვარ პერიოდულ გამოცემად, რომელშიც ერთი წლის ფილოლოგიური ცხოვრება აირეკლება, ხოლო წლიურ ნაყოფს, როგორც მოსალოდნელია, - ხან სასიხარულოდ და ხან გულსატკენად, - უთუოდ დაეჩნევა ჟამისმიერი ინტერესების, აქცენტებისა და პრიორიტეტების ჭდეები.

წელიწდეულში, შეძლებისდაგვარად, წარმოდგენილი იქნება სხვადასხვა თემატიკისა და ჟანრის ფილოლოგიური კვლევის შედეგები, - როგორც ქართული, ისე არაქართული ენობრივი და ლიტერატურული სამყაროდან. ჟანრთა მრავალფეროვნების გასამიჯნავად და დასაჯგუფებლად მკვლევართაგან მოწოდებული ტექსტები სხვადასხვა რუბრიკებში

განთავსდება. პირველ რიგში, გამოქვეყნდება სამეცნიერო ნარკვევები, - აკადემიურად აღჭურვილი, დასაბუთებული და გამართული, - ლინგვისტიკისა და ლიტერატურისმცოდნეობის ყველა შესაძლო დარგიდან. ძლიერია სურვილი, რომ მათი უმთავრესი მახასიათებელი იყოს მასალის შერჩევისა და განხილვის სიფართოვე, პროფესიული განსჯა, ფაქტობრივი და მეთოდოლოგიური სიზუსტე. გულდასაწყვეტია, რომ წელიწდეულის პირველ გამოშვებაში საჭირო მოცულობით ვერაა წარმოდგენილი ლინგვისტური კვლევანი ანდა XIX-XX საუკუნეების ლიტერატურა. წელიწდეულს სურს, ნარკვევების გვერდით, მკითხველს, აგრეთვე, მიაწოდოს ლექციები, რომლებიც არა მხოლოდ მკვლევრებს გამოადგებათ აკადემიურ თუ პედაგოგიურ საქმიანობაში, არამედ სტუდენტებსაც დაეხმარება ფილოლოგიური ცოდნის შესაძენად და ასათვისებლად, ფილოლოგიურ ჩვევათა გამოსამუშავებლად. სიხარულს გვგვრის, რომ ამ გამოშვებაში ვიწყებთ ფილოლოგიის შესავლის საწყისი ლექციების გამოქვეყნებას, რომელთა შინაარსი კონცეფციურად მეტად ახლოსაა წელიწდეულის გამომცემელთა ფილოლოგიურ ხედვასთან. ახალი კვლევითი თუ სასწავლო ტექსტების გარდა, წელიწდეული გეგმავს, თავისი ფურცლები დაუთმოს ახალადმოჩენილი, აქამდე გამოუქვეყნებელი, უცნობი თუ უთარგმნელი ტექსტების პუბლიკაციას ლიტერატურული ან ფილოლოგიური მემკვიდრეობიდან. ამასთანავე, წელიწდეული საჭიროდ მიიჩნევს იმგვარი მასალების გამოქვეყნებას, რომელიც ფილოლოგიურ კვლევათა ერთ-ერთი აუცილებელი, პირველადი საყრდენია: საარქივო-დოკუმენტური და მემუარული წყაროები, ჩანაწერები, ბიბლიოგრაფიული საძიებლები, სალექსიკონო მასალა. წელიწდეული თავის გამოშვებებში აპირებს მოხაზოს ლიტერატურული ან ფილოლოგიური სამყაროს ნიშანდებულ პიროვნებათა პორტრეტები, აღნიშნოს ჩვენი კულტურული წინაპრების საიუბილეო თარიღები, გამოსამშვიდობებელი პატივი მიაგოს ჩვენგან წასულ მასწავლებლებსა და კოლეგებს... ამჯერად ვალად გვიჩნს, მოვიხსენიოთ და გავიხსენოთ ამ სოფლიდან ცოტა ხნის წინ გასულნი - XX საუკუნის ქართული ლიტერატურის ორი განსაკუთრებით გამორჩეული წარმომადგენელი: ანა კალანდაძე და ოთარ ჩხეიძე. ღირსშესანიშნავია, რომ ორივე მათგანი არა მარტო მწერალი იყო, არამედ პროფესიონალი ფილოლოგიც...

წელიწდეული შეეცდება გამოეხმაუროს ყველა იმ მნიშვნელოვან ახალ წიგნს, რომელიც ქართულ (აგრეთვე, არაქართულ) საგამომცემლო სივრცეში

ქვეყნდება... მაშინ, როცა აკადემიური ლიტერატურა ჩვენთანაც და უცხოეთშიც უმცირესი რაოდენობით იბეჭდება და ხშირად ძნელად მოიპოვება, ამგვარ გამოხმაურებას ინფორმაციული ფასეულობაც ენიჭება. დასასრულ, წელიწდეული მიმოიხილავს აკადემიურ-საუნივერსიტეტო ცხოვრების მნიშვნელოვან ფილოლოგიურ მოვლენებს.

* * *

წახნაგი: ფილოლოგიურ კვლევათა წელიწდეული თანამშრომლობისათვის მოუხმობს ყველა დარგისა და მიმართულების ფილოლოგს, ამასთანავე, ყველა იმას, ვისთვისაც შორეული არაა ფილოლოგიური პრობლემატიკა ან კვლევის ფილოლოგიური მეთოდები. წელიწდეულის კარი განსაკუთრებით ფართოდ იქნება ღია დამწყებ და ახალგაზრდა ფილოლოგთათვის. წელიწდეულის ურყევი სურვილია, რომ მის ფურცლებზე გამოქვეყნებული ყველა ტექსტი დაწერილი იყოს აკადემიურად მკაცრად და მეთოდოლოგიურად გამართულად, და რომ ამ ტექსტებში არასოდეს დარღვეულიყოს არც მეცნიერული სიზუსტის ფარგლები და არც მეცნიერული პასუხისმგებლობის ზნეობრივი მოთხოვნები.

მერაბ ლალანიძე
ნინო დობორჯგინიძე

*შოთა რუსთველის პოემის სათაურის გააზრების
საღვთისმეტყველო-თეორიული საფუძვლები*

▲ ზევით
დაბრუნება

ნესტან სულავა

საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში, მხატვრულ სააზროვნო სისტემაში სახელდება, ადამიანის ზედწოდება პერსონაჟის, პიროვნების შინაგანი ბუნების სულიერ-ინტელექტუალური სამყაროს გამოხატვისა და შეცნობის ერთ-ერთი უძირითადესი საშუალებაა, რომელიც მის არსსა და ცნობიერებას განსაზღვრავს, მისი ზნეობრივი სახის ჩამოყალიბების ურთულეს პროცესს წარმოაჩენს. სახელი საგნის არსს გამოხატავს¹. შესაბამისად, მხატვრული ნაწარმოების სათაური თხზულების არსს გამოხატავს.

ქრისტიანული მსოფლმხედველობის მიხედვით, სახელდება ბიბლიური შესაქმისეული პროცესის შემადგენელი ნაწილია, რაც შესაქმის წიგნის პირველსავე თავებშია ასახული: „და-ვე-ჰბადა უფალმან ღმერთმან ყოველი მკეცი ველისაჲ, ყოველი მფრინველი ცისაჲ და მოიყვანნა იგინი ადამისა ხილვად და ყოველთა მშვნვიერთა ცხოველთა, რომელიცა უწოდა ადამ, იგი არს სახელი მათი, რაჲში უწოდოს მათ. და ყოველი, რომელი უწოდა მათ ადამ სახელები ყოველთა საცხოვართა და ყოველთა მფრინველთა ცისათა და ყოველთა მკეცთა ქვეყანისათა, ხოლო ადამისი არა ეპოვა შემწე მსგავსი მისი“ (შეს. 2, 19-20). სწორედ ბიბლიური სახელდება და სახელის წოდება არის საფუძველი ყოველი საგნისა თუ მოვლენისათვის სახელის დარქმევისა.

ბიბლიური სწავლებით, ადამი, ვითარცა ღვთის ნებით სახელმდებელი ყოველი არსისა, ღმერთის შემოქმედებითი, ანუ შესაქმური საქმიანობის გამგრძელებელია. სახელი ყოველ არსს, ყოველ არსებას სხვათაგან გამორჩეულობას, ინდივიდუალობას ანიჭებს, ხოლო სახელმდებელი, ანუ ადამი, ღვთის ქმნილებათაგან იერარქიულად უმაღლეს საფეხურზე აჰყავს თავად ღმერთს ადამის მიერ ყოველი საგნისთვის სახელის დარქმევა თვით საგნის ბუნების, მისი თვისებრიობის გამოცნობას უტოლდება. ზურაბ კიკნაძემ მოსეს ხუთწიგნეულის კომენტარებში აღნიშნა: „ის, ვისაც სახელს არქმევ, შენი გაჩენილია... სახელი მას არსობას ანიჭებს, გა-მო-ა-ჩენ-ს. ასეთი აქტი კი მხოლოდ შინაგანად თავისუფალი მოქმედისაგან არის მოსალოდნელი. და სწორედ „ღვთისხატობა“ ადამიანის თავისუფლებას, მისი, როგორც შემოქმედის, თავისუფალი შემოქმედების უნარს გულისხმობს. ამავე დროს, ღვთისხატობა ადამს ანიჭებს უფლებას ყველა ქმილებაზე, ხოლო სახელდება, როგორც იოანე ოქროპირი წერს, არის ნიშანი (სიმბოლო) უფლობისა“ (კიკნაძე 2004: 24).

როდესაც ადამმა ყოველ არსს, ყოველ საგანს თავისი სახელი დაარქვა, ეს არ იყო უბრალო სახელდება, საგნისთვის რამე სახელის უბრალოდ წოდება. საგნის არსის, ბუნების, თვისებრიობის გამოცნობა, ზურაბ კიკნაძის განმარტებით, „წინ უძღვის სახელდებას, რათა სახელი შესატყვისი იყოს სახელის მატარებლის არსებისა, ადეკვატურად გამოხატავდეს მას. სწორედ ამიტომ არის, რომ ადამის მიერ თავისი შესაფერისის მიგნება და ამორჩევა ცხოველთა შორის მათი სახელდების პროცესში ხდება. სახელი არ არის უბრალოდ საგნის აღმნიშვნელი სიტყვა; სახელი იმიტომ არის ის, რაც არის, რომ სახელდებული გამოეპასუხოს ამ სახელს. სახელის სისწორე იმით შემოწმდება, რომ ვიღაც გამოეხმაურება მას. ამრიგად, ყოველი ცოცხალი

არსება ეხმაურება იმ სახელს, რომელიც ადამმა დაარქვა მას. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ადამს (სახელმდებელს) და ცხოველებს (სახელდებულთ) შორის სიტყვიერი ურთიერთობა დამყარდა“ (კიკნაძე 2004: 24).

ამრიგად, ადამი საგანს სახელს არქმევს მათი შეცნობისა და წვდომის მიზნით, ვინაიდან აღსანიშნავია და აღნიშნულს შორის კავშირი არსისეულია; ადამის მიერ გაკეთებული პირველი საქმე შემოქმედებითი ხასიათისაა, რაც საქმისა და სიტყვის ერთიანობის (πραξις και θεωρια) დადასტურებაა. ადამის მიერ ღვთის ნებით საგნის სახელდება იპოდიგმურია ბიბლიის, ლიტერატურის, საზოგადოდ, ხელოვნებისა და მეცნიერების ყოველი დარგისათვის, საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროსათვის.

საყურადღებოა ბიბლიური მოვლენა სახელთა გამოცვლისა, კერძოდ, აბრამ - აბრაამ (აბრაჰამ), რაც მრავალთა მამას ნიშნავს; იაკობს ეწოდა ისრაელ, რაც, წმიდა იოანე ოქროპირის განმარტებით, „ღვთის მორკინალს“ ან „ღვთისმხილველს“ ნიშნავს. ეს კი იმას მოასწავებს, რომ „ამიერიდან ისაკის ძე „გაიხდის“ ძველს და „იმოსება“ ახლით. მან ძველი უნდა დატოვოს იაბოკის გაღმა ნაპირზე. ახალი სახელით იწყება ახალი ხანა მისი, როგორც პატრიარქის, ცხოვრებაში. სიკოჭლე ამ გარდამტეხი გამოცდილების ხილული ნიშანია და, შესაძლოა, სასჯელიც იმისათვის, რასაც ის, როგორც იაკობი, სჩადიოდა... მისი ძველი ბუნებითი სახელი, რომელიც ნიშნავს „ქუსლს მოჭიდებულს“, აღარ შეესატყვისება მის მოწოდებას. ამიერიდან, რასაც ის გააკეთებს, გააკეთებს არა მოტყუებით და ხრიკებით, არამედ სულიერი ძალისხმევით. იაკობი კვლავ იბრძოლებს, მაგრამ იცვლება ბრძოლის სახე. ნეტარი ავგუსტინე წერს, რომ სახელის გამოცვლა იყო სწორედ კურთხევა და რომ ერთმა და იმავე იაკობმა მიიღო კურთხევაც და სიკოჭლეც: კურთხევა იმათთვის, ვინც მისი მოდგმიდან აღიარებს ქრისტეს, სიკოჭლე კი - ურწმუნოთათვის („ღვთის ქალაქისათვის“, 16, XXXIX)“ (კიკნაძე 2004: 83). მაგრამ მთავარი ისაა, რომ იაკობი, აწ უკვე ისრაელად სახელდებული, მაინც არაა მზად უფლის სახელის შესაცნობად, ვინაიდან იგი კითხვას უსვამს მორკინალს, ანუ უფლის ანგელოზს, ვინ არის იგი. უფლის ანგელოზის პასუხი, შეკითხვის სახით მოცემული, მიუთითებს, რომ იაკობი//ისრაელი ღვთის, მისი სახელის შემცნობი და შემმეცნებელი არ არის; უფალი მხოლოდ მოსე წინასწარმეტყველს უნდა გამოცხადებოდა სინას მთაზე და მას მიეცემოდა შესაძლებლობა ღვთის შეცნობისა.

სახელს, მის საღვთისმეტყველო და ფილოსოფიურ არსს თეორიულად განმარტავენ წმიდა მამები, ღვთისმეტყველები და ფილოსოფოსები. კერძოდ, არისტოტელეს შეხედულებით, „ზოგადი, რომელიც პოეზიას თავისი გმირებისათვის სახელების მიცემის დროსაც კი უკვე მიზნად აქვს, ის არის, რომ წარმოადგინო, თუ რომელ კაცს როგორი სიტყვა ან ქცევა შეეფერება ალბათობისა ან აუცილებლობის კანონის მიხედვით“ (პოეტიკა, თავი 9).

წმიდა კლემენტი ალექსანდრიელის შეხედულებით, „ყველა სახელი ემსახურება უპირველესად ცნების გამოხატვას, ანუ სიმბოლოებს, და შემდეგ საგნის არსისა“ (Clem. Alex. Str. VIII, 8; 23,1).

არეოპაგიტული თხზულების „საღმრთოთა სახელთათვის“ პახიმერისეულ კომენტარებში სახელი შემდეგნაირად არის განმარტებული: „სახელი არის არსებული სახელდებული საგნის ჭეშმარიტი გამოხატვა“ (Το δε ονομα ετυμολογία τις εστιν εκ των προσοντων τα ονομαζομενα πραγματι - P.G., t. 3, col. 608B); აქვე ნათქვამია: „სახელები არის საგნის არსში ნაგულისხმევის განცხადება“ (Τα γαρ ονοματα δηλοτικά εισι πραγματων υποκειμενων - P. G., თ. 3. ცოლ. 623B-D) (ფლორენსკი 1990: 435).

იოანე პეტრიწი სახელთა და სახელდების შესახებ აღნიშნავს: „რამეთუ სახელები განმკარგველისა მათდა ღმრთისაგან დაბუნებებული არს, არს ექმნების მათდა მყოფთა მათთადას“ (პეტრიწი 1937: 211); ხოლო „ბოლოსიტყვაობაში“ სახელთა ალეგორია გრამატიკის ერთ-ერთ სფეროდ, ხოლო სიტყვა ცნობიერი არსებობისა და ყოფიერების ღირებულებად, საზრისად, არსად არის მიჩნეული: „რამეთუ ღრამატიკოსობაჲ არს გამომცდელი მოქმედთაჲ ანუ აღმწერელთაჲ, ვითარცა მრავალთა რათმე ზედა გამომთქუმელობისაჲ და გამოაჩინებს მოქმედებითთა სახეთა, თუ ვითარ ჯერ არს გამოთქუმა და ენათ-მეტყუელებათა, ესე იგი არს სახელისაგან თარგმანებათა მოიპოვებს და შესატყვისობათა გადმოსცემს და უმჯობესი არს ნაქმართა განმრჩეველობაჲ (პეტრიწი 1937: 225)².

საღვთისმეტყველო სწავლებით, სახელი ორ შრეს მოიცავს, მასში მოიაზრება საგნის ღვთაებრივი არსი და საგნის მარტივი აღქმის შედეგად მიღებული შთაბეჭდილება. აქედან გამომდინარე, საგანი სახელში კი არ არის მოქცეული, არამედ საგანთა ბუნება ქმნის სახელს მისი, საკუთარი არსის შესაბამისად.

პაველ ფლორენსკიმ რამდენიმე ნაშრომში განიხილა სახელის არსის პრობლემა. მისი აზრით: „სახელი არის ის საიდუმლო, რომელიც სახელდება. რომ არა საიდუმლო, ის არა მხოლოდ უსიცოცხლოა, არამედ სულაც არაა სახელი - მხოლოდ ცარიელი ბგერა... სახელი, აი, რა უხსნის სამყაროს საიდუმლოს“ (ფლორენსკი 1990: 316), ანუ სახელი გაცხადებული საიდუმლოა. სახელმა საგნის არსი უნდა წარმოაჩინოს და საგნის გარეგნული სახე მის შინა-არსს უნდა შეესაბამებოდეს. პაველ ფლორენსკის სიტყვით: „გარეგნული სახე არის თვალისათვის ხილული, ხოლო სახელი - მოსმენილი სახე (გარეგნობა)“ (ფლორენსკი 1990: 319).

ალექსეი ლოსევის აზრით, სახელი საგნის ფენომენალური არსის არსობრივი გამოხატვაა (ლოსევი 1990: 135). „სახელის გარეშე ადამიანი საკუთარი თავის მარადიული ტყვეა, არსობრივად და პრინციპულად ანტისოციალურია, არაკომუნიკაბელურია, არატადრულია და, აქედან გამომდინარე, არაინდივიდუალურია, არაარსობრივია, ის მხოლოდ ცოცხალი ორგანიზმია; ხოლო თუ კიდევ ადამიანი, გონებისაგან დაცლილი ადამიანია“ (ლოსევი 1990: 38). მან ახსნა სახელში აკუმულირებული საგნის ფიზიკური, ფიზიოლოგიური, ონტოლოგიური, ფსიქიკური, ფენომენოლოგიური, ლოგიკური სფეროები (ლოსევი 1990: 25), აქ ერთმანეთს ხვდებიან აღმქმელი და აღსაქმელი, შემცნობი და შესაცნობი, ყოფიერების რეალური და შესაძლებელი გააზრებები. სახელი საგნის არსის აზრობრივი ენერგიაა, სიმბოლურ-აზრობრივი, გონებრივ-სიმბოლური ენერგია (ლოსევი 1990: 135). იური ლოტმანისა და ბორის უსპენსკის აზრით, „სახელწოდებისა და სახელდებულის გაიგივება განსაზღვრავს მათ ონტოლოგიურ არსს, წარმოდგენას საკუთარ სახელთან არაკონვენციურ ხასიათზე“ (ლოტმანი, უსპენსკი 1973: 282).

სახელი (აგრეთვე, ზედწოდება და სიმბოლური სახელი) საუკუნეთა მანძილზე დაგროვილი ცოდნის ანარეკლია, იგი სამყაროსა და ცხოვრების შეცნობის შედეგად წარმოიქმნება და სხვადასხვაგვარი ფუნქციით გამოიყენება, ძირითადად, სახელდებითი, გრამატიკული, მხატვრული. საგნის სახელის ცოდნა მის არსთან წვდომის საშუალებაა, რაც ურთიერთობის, აზრთა ურთიერთგაზიარების საფუძველს ქმნის (ლოსევი 1990: 155).

ამრიგად, სახელი სიტყვიერად გამოხატავს საგნის არსს, ბგერებით ხორცშესხმული სახელის, მისი სულიერი არსის წვდომა შესაძლებელია მისი ბგერითი სამოსლის შეგრძნების საშუალებით. ასევეა სათაურიც. ის

გამოხატავს თხზულების ძირითად არსს, მასშია აკუმულირებული მწერლის ძირითადი სათქმელი ფილოსოფიური, ფენომენოლოგიური, ფიზიკური, რელიგიური, ესთეტიკური თვალსაზრისით.

ყოველივე ამის გათვალისწინება აუცილებელია საზოგადოდ მხატვრული ნაწარმოების, კერძოდ, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, - შოთა რუსთველის მხატვრული აზროვნების შესასწავლად, მისი პოემის სახელწოდების რაობის განსასაზღვრად, ვინაიდან მთელი ნაწარმოების ძირითად არსს სწორედ სათაური გამოხატავს. შოთა რუსთველის პოემის სახელწოდება - „ვეფხისტყაოსანი“ - ღრმააზროვანი და მრავალშრიანია, იგი, როგორც ხატოვანი და სახისმეტყველებითი არსის მქონე, მთელ პოემას მსჭვალავს.

რუსთველოლოგიურ სამეცნიერო ლიტერატურაში რუსთველის პოემის სახელწოდება - „ვეფხისტყაოსანი“ და მის პერსონაჟთა სახელების მეტაფორული, სიმბოლური, ალეგორიული ასპექტები ყოველთვის იწვევდა ცხოველ ინტერესს. ახსნილია „ვეფხისტყაოსნის“ პერსონაჟთა სახელების ეტიმოლოგია, სიმბოლიკა, ალეგორია (იუსტინე აბულაძე, ზვიად გამსახურდია), აგრეთვე, გამოითქვა შეხედულებები ტარიელის ვეფხისტყაოსნობისა და მისი არსის შესახებ. თუმცა, ვფიქრობთ, პრობლემა კვლავ მოითხოვს კვლევას, ვინაიდან ყოველი წინარელიტერატურული მოვლენა ახალ კულტურულ კონტექსტში, ახალ პოლიტიკურ-სოციალურ ვითარებაში, ახალ ფილოსოფიურ, ლიტერატურულ, მხატვრულ-ესთეტიკურ კატეგორიათა და მიმართულებათა გათვალისწინებით ახლებურად იკითხება და აიხსნება. აქედან გამომდინარე, ტარიელი, როგორც ვეფხისტყაოსანი მოყმე, პირველი გამოჩენიდანვე, უკვე ტექსტია, რომელიც მიმღებმა უნდა აღიქვას და ახსნას.

შოთა რუსთველის პოემის სათაური მრავალმხრივ საინტერესო, მნიშვნელოვანი მხატვრული სახეა, რომელშიც ერთდროულად წარმოჩნდება მითოსური, რელიგიური, ზნეობრივი, მხატვრულ-ესთეტიკური შრეები და პრობლემები; რუსთველის პოემის სახელწოდებად „ვეფხისტყაოსნის“ შერჩევა კონცეპტუალურია, იგი გლობალური მნიშვნელობის მეტაფორაა, სიმბოლოა, ალეგორია, ალუზია, ენიგმა, რომელიც თხზულების მხატვრულ-ესთეტიკურ ფენომენს, მის სიღრმეს განსაზღვრავს და მისი ძირითადი კონცეფციის გამომხატველ მხატვრულ საშუალებად გვევლინება; სათაური ნაწარმოებში გადმოცემულ მხატვრულ ფაქტებსა და მოვლენებს უფრო მეტ მასშტაბურობას ანიჭებს, რაც თვით

პოემის ზოგადკაცობრიულ არსზე მიუთითებს; იგი მთავარ პერსონაჟთა ხასიათს, თვისებებს, სულიერებას, ცხოვრების ურთულეს და წინააღმდეგობებით აღსავსე გზას წარმოგვიდგენს. „ვეფხისტყაოსანი“, როგორც პოემის სახელწოდება, მრავალშრიანია, ქარაგმულად კულტურის ისტორიის მრავალ ფაქტს მიაჩნებოდა, რომელიც მასში განსხვავებულ დონეზე აისახება და ვლინდება. მათგან წამყვანი, ცხადია, მხოლოდ რუსთველურია, საკუთრივ ვეფხისტყაოსნურია, ხოლო დანარჩენი შრეები - მითოსური, ფოლკლორული, ლიტერატურული, რელიგიური, საღვთისმეტყველო, ზნეობრივ-ეთიკური, პოლიტიკურ-იდეოლოგიური - ფარულია, შენიღბულია, თუმცა იმპლიციტურად ნაგულისხმები. პოემის სათაურის ყოველმხრივი გააზრება მწერლის თანამედროვე ცოდნის უღრმესი შრეებისა და განათლების მაღალი დონის გათვალისწინებას მოითხოვს.

შოთა რუსთველის პოემის სათაური გასაღებია რუსთველური მხატვრული სამყაროს გამომსახველობითი საშუალებებისა და ენობრივ-სტილისტური ფენომენის აღსაქმელად, ხოლო მისი სწორი გააზრება მოითხოვს მასში ჩაქსოვილ და ჩაკირულ სხვადასხვა რიგის ინფორმაციათა სინქრონიულ-დიაქრონიულ ასპექტებში წაკითხვას, პოემის მიკრო და მაკროკონტექსტების სიღრმისეულ აღქმას.

უნდა აღინიშნოს, რომ რუსთველოლოგიურ ლიტერატურაში არაერთგზის გამოითქვა მოსაზრება ვეფხისტყაოსნობის არსის შესახებ, ითქვა, რომ ვეფხისტყაოსნობა ტარიელისათვის ტრაგედიაა, ტარიელს არ უნდა, რომ იყოს ვეფხისტყაოსანი მოყმე (რევაზ სირამე, ნანა გონჯილაშვილი, ზეთისო ზარიძე). დაიწერა საგანგებო ნაშრომი რუსთველის პოემის სახელწოდების სახისმეტყველებითი ასპექტის შესახებ, კერძოდ, სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმული შეხედულებანი თანმიმდევრულად განიხილა ნანა გონჯილაშვილმა (გონჯილაშვილი 2000: 30-52). მიუხედავად ამისა, მაინც არის რამდენიმე პრობლემა, რომელიც პოემის სათაურთან დაკავშირებით კვლავ მოითხოვს კვლევას.

დაისმის მრავალი კითხვა, რომელთაგან რამდენიმე განსაკუთრებით მნიშვნელოვნად გვესახება, ვინაიდან მათი გარკვევა ხელს შეუწყობს რუსთველის მხატვრული აზროვნებისა და მსოფლმხედველობის შესწავლას. უპირველეს ყოვლისა, უნდა განისაზღვროს რუსთველის პოემის სათაურის რაობა და არსი. რა არის ტარიელის ვეფხისტყაოსნობა არსობრივად -

დადებითი თუ უარყოფითი ღირებულებითი მნიშვნელობის მქონე მეტაფორა, სიმბოლო, ალეგორია, ენიგმა თუ ალუზია? გამოიტანდა თუ არა შოთა რუსთველი თავისი პოემის სათაურში ნეგატიური ღირებულებითი მნიშვნელობის მქონე სახელდებას? ხომ არ არის იგი ორგვარი მნიშვნელობისა, ანუ ბინარული ოპოზიციის მომცველი და ამ თვალსაზრისით განსახილველი? ამ მიმართულებით გვმართებს იმის გათვალისწინება, რომ სახელში, ზოგადად სიტყვაში, ჩადებულია არსობრივი და არაარსობრივი ანტინომია, რომელში ჩაღრმავებაც ენობრივ ანტინომიაში ჩაღრმავებას ნიშნავს. ანტინომიურობა ესთეტიკური ფენომენის ერთ-ერთი მყარი საფუძველია, ვინაიდან მასში ორი ურთიერთსაპირისპირო არსობრივი ნიშანი მოიაზრება, ხოლო რამდენიმე საგნისა თუ მოვლენის შედარება უკვეა ესთეტიკურობის საფუძველი და ესთეტიკური ფენომენის მომცველი.

„ვეფხისტყაოსანში“, როგორც სათაურში, მოქცეულია ავტორისეული მხატვრული კონცეფციის უღრმესი შრეები, კერძოდ, მითოსური, ფოლკლორული, რელიგიური, ლიტერატურული, ესთეტიკური შრეები. მას აქვს დროსივრცული განზომილება; ვეფხისტყაოსნობა წარსულის შედეგია, რომელიც არსებობს აწმყოში და მომავალში აუცილებელია მისგან გათავისუფლება. მასში ვლინდება ტრადიცია, კულტურა, გამოცდილება. იგი უძველესი მითოლოგიის ლიტერატურული გარდასახვაა, რომელიც შორეული წარსულიდან იღებს სათავეს; იგი ბიბლიური სიმბოლიკითაა გაჯერებული და მთავარ პერსონაჟთა - ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის შინაგანი ბუნების, სულიერი სამყაროს, მათი ინტელექტის სრულყოფილებისაკენ სწრაფვის გამოხატულებაა. უკვე აღვნიშნეთ, ტარიელის ვეფხისტყაოსნობა მრავალმხრივ მნიშვნელოვანი მხატვრული სახეა, რომელშიც ერთდროულად წარმოჩნდება ავტორის მხატვრული კონცეფციის სხვადასხვა განზომილება. მართალია, პოემის სახელწოდება გულისხმობს ტარიელს და მის მიჯნურს ნესტან-დარეჯანს, მაგრამ ვეფხისტყაოსნობა, როგორც პიროვნების ცხოვრების, მისი არსებობის ტრაგიკული პერიოდის გამოვლინება, სულიერი თვითჩაღრმავების, საღვთო გზისაკენ სვლის სიმბოლო, ალეგორია, ენიგმა, ალუზია, პოემის ყველა პერსონაჟისათვის არსებითია.

ვიკტორ ნოზაძის გამოუქვეყნებელ ნაშრომში „ვეფხისტყაოსანის ფსიქოლოგიისმეტყველება“ აღნიშნულია, რომ ტარიელში ნესტან-დარეჯანი ასოციაციურად ვეფხვზე წარმოდგენას დაუკავშირდა და აპერცეპციით

ვეფხვისა და ნესტანის მსგავსება თითქმის ნამდვილად დასახა. „და როცა ნესტანი ტარიელს დაეკარგა, ნესტანის ეს მსგავსება ვეფხთან მას გარდაეცა განუყრელ წარმოდგენად, რაც ვეფხისა და ნესტანის მსგავსებაში გამოიხატა არა მარტო პირგამეხებით, არამედ შვენიერი სახითაც. ეს ასოციაცია უკვე ტარიელის შემეცნებაში აპპერცეპციად გარდაიქცა... ასმათსაც კი ტარიელის გავლენით ნესტანი ვეფხად წარმოუდგენია და ისეთ პირობას უქმნის, რაც განუყრელად ვეფხის მსგავსებასთან არის დაკავშირებული. ასმათი მას ვეფხის ტყავის სამოსელს უკერავს... ტარიელისთვის ვეფხი არის ნამდვილი ფსიქოლოგიური აპპერცეპცია და ეს ურთიერთობითი წარმოდგენა იქამდე მიდის, რომ ასმათი ამისათვის მას შესაფერის პირობებსაც უქმნის“ (ნოზამე, არქივი). ტარიელი არა მხოლოდ ჩაცმულობითაა ვეფხისტყაოსანი მოყმე, არამედ მთელი თავისი არსებით მყოფობს ვეფხვის გარემოში, ვეფხვით „წავარნაში“ ცხოვრობს:

ვითა ვეფხსა წავარნა და ქვაბი აქესო სახლად, მენად (702/700).

საჯდომ-წამოსაწოლიც ვეფხვის ტყავისა აქეს; ავთანდილიც მონაწილე ხდება ამ ტყავისა, გამოქცეულში ისიც ვეფხვის ტყავის ნატეზზე ჯდება. როგორც ტარიელი ხოცავს ვეფხს, - ამიტომაც აქეს სამოსელი, თავსაბურავი, თავისი და სტუმრის მისაღები საჯდომ-წამოსაწოლი ვეფხვისა, - ასევე, ავთანდილიც ხოცავს ლომ-ვეფხს, თუმცა ამას აკისრია არა სიმბოლური, არამედ მეტაფორული ფუნქცია. ავთანდილის შემთხვევაში იგი პერსონაჟის ფიზიკური შესაძლებლობების, ძლიერებისა და ვაჟკაცობის გამოხატვის მხატვრული წამოსახვაა:

სადაცა ნახნის, დახოცნის ლომ-ვეფხნი მოშამბნარენი (1330).

ნანა გონჯილაშვილმა აღნიშნა, რომ ტარიელის ვეფხისტყაოსნობას სათავე ედება მაშინ, როდესაც ფარსადან მეფის მიერ თავისი ერთადერთი ასულის გასათხოვებლად მოწვეულ დიდებულთა თათბირზე ტარიელი, გაერთიანებული ინდოეთის სამეფოს სახელოვანი ამირბარი, ტახტის მემკვიდრის - ნესტან-დარეჯანის მიჯნური, თავისი და ნესტანის სიყვარულის დასაცავად სიტყვას ვერ ამბობს, დროს მიაწოდებს სამართლიანი გზისა და გამოსავლის ძიებას (გონჯილაშვილი 2000: 35-36). მიჯნურის სიყვარულში დაექვემდებარება ნესტან-დარეჯანმა თავისთან იხმო ტარიელი, რომელსაც ვეფხვით განრისხებული დაუხვდა. ტარიელმა ავთანდილთან საუბრისას, რაც ტარიელის მხრიდან აღსარების თქმას უტოლდება, ნესტან-დარეჯანი პირგამეხებულ ვეფხვს შეადარა:

ქვე წვა, ვით კლდისა ნაპრაღსა ვეფხი პირ-გამეხებული (525/522),

ხოლო თხოვრის დასასრულს აღნიშნა, რომ ვეფხვის ტყავისაგან შეკერილი სამოსელი თავისი მიჯნურის მოსაგონებლად აცვია:

*რომე ვეფხი შვენიერი სახედ მისად დამისახავს,
ამად მიყვარს ტყავი მისი, კაბად ჩემად მომინახავს (659/657).*

სამეცნიერო ლიტერატურაში არაერთგზის ითქვა, რომ შოთა რუსთველის მიერ პოემის სახელწოდებად „ვეფხისტყაოსნის“ შერჩევის საფუძველი ტარიელის მიერ განრისხებული ნესტან-დარეჯანის პირგამეხებულ ვეფხვად აღქმა გახდა. შოთა რუსთველმა, როგორც ღრმა სახისმეტყველებითად მოაზროვნე უდიდესმა შემოქმედმა, ნესტან-დარეჯანის რთული შინაგანი სამყარო, სულიერება და ინტელექტი მისი ხასიათის შესატყვისი მხატვრული სახე-სიმბოლოთი გადმოგვცა, გმირის სულიერი მდგომარეობა კი გარეგნობაშიც გამოვლინდა: „ვეფხი პირგამეხებული“ არის ნესტანის შინაგანი მდგომარეობის გარეგნული გამოხატულება, რომელიც მისი სულიერი და ინტელექტუალური, შინაგანი სამყაროს სილამაზეში გადაიზარდა და საბოლოოდ მოგვევლინა ვითარცა „ვეფხი შვენიერი“. ასეთად შემორჩა იგი ტარიელის მეხსიერებას. ტარიელის გონებაში ნესტან-დარეჯანი, ვითარცა „ვეფხი პირგამეხებული“, მაშინვე იქნა აღქმული მშვენიერად, რაც თვით ტარიელს უდიდეს ესთეტიად წარმოგვადგენინებს, და ასეთადვე დარჩა, რასაც ადასტურებს ტარიელისეული შეფასება, რომელშიც ნესტანის პირგამეხებულობა და მშვენიერება შერწყმულ-შეხამებულია. ტარიელის მიერ ნესტან-დარეჯანის შედარება ვეფხვთან მარიამ კარბელაშვილმა ტარიელის ესთეტიკური აღქმის საფუძველად მიიჩნია და განაცხადა, რომ ტარიელი უდიდესი ესთეტია, „შედარება და მეტაფორა ტარიელის აზროვნებისა და მეტყველების მუდმივი ელემენტებია“ (კარბელაშვილი 1997: 31-32). ამრიგად, ზემოთქმულის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ პოემის სახელწოდება, უპირველეს ყოვლისა, ესთეტიკური ფენომენის გამოხატულებათ, რომელშიც მითოსური, ფოლკლორული, ლიტერატურული, რელიგიური ასპექტები იკვეთება და მას ზნეობრივ-ეთიკური სამყარო მართავს.

„ვეფხისტყაოსანი“, როგორც შოთა რუსთველის პოემის სათაური, არის სათაური-მეტაფორა, რომელიც ასოციაციურ, კონტრასტულ მხატვრულ აზროვნებას ემყარება და რომელიც ღრმა ესთეტიკური ფუნქციისა და დროსივრცული პოეტიკის მომცველია. „ვეფხისტყაოსანში“, როგორც

სათაურში, გრძნობად-კონკრეტული საგნიდან, მისი თვისებებიდან მომდინარე აზრი ცნობიერდება, რაც მეტაფორულობის საფუძველს ქმნის. ფერთამეტყველების თვალსაზრისით, კონტრასტულობა თვით ვეფხის თვისებათა წინააღმდეგობრივობას, აქედან გამომდინარე, მთავარი პერსონაჟების წინააღმდეგობრივ ხასიათს მიუთითებს, რაც სათაური-მეტაფორის შინაარსს გამოსაცნობს ხდის. გამოსაცნობია სათაური, როგორც ერთი მთლიანობა, ასევე მასში ჩაქსოვილი ცალკეული მხატვრულ-ესთეტიკური სახე, რომელთა გათვალისწინების გარეშე ადამიანის დასაზღვრული გონებისათვის შეუძლებელია მისი სრულყოფილი გააზრება და ინტერპრეტაცია. პოემის სათაური გამჭვირვალე არ არის, იგი ღრმაა და სწორედ ეს სიღრმე, ანუ მხატვრულ-ესთეტიკური ინფორმაციის სიდიდე, განუსაზღვრელობა ანიჭებს მას მომხიბვლელობას. შოთა რუსთაველმა სიტყვაში დაფარული იდუმალეზა გაამჟღავნა და ახალი სიცოცხლე მიანიჭა, სათაური პოემისა მრავალწახნაგოვანი და მრავალმნიშვნელობიანი გახდა. აგრეთვე, პოემის სათაური პერსონიფიცირებულია, მასში ორი პერსონაჟი იგულისხმება, ორივეს ხვედრი ვეფხვის ფერებივით მონაცვლეობს, რაც სათაურს იშვიათი მეტაფორული აზროვნების გამოხატულებად წარმოგვადგენინებს.

„ვეფხისტყაოსანი“ არის სათაური-ენიგმა და იგი გამოსაცნობია. არისტოტელეს შეხედულებით, როცა სათქმელი მეტაფორისგან შედგება, იგი გამოცანაცაა, ენიგმაცაა. ენიგმური აზროვნების მიზანია არა-ჩვეულებრივი, გასაიდუმლოებული სახეებით ჭეშმარიტების წარმოჩენა. ვეფხისტყაოსნობა ენიგმაა, რომელიც არა მხოლოდ მკითხველმა, თვით რუსთაველის პოემის ყველა პერსონაჟმა უნდა ამოხსნას, იგი მითითებაა, ენიგმური თქმაა ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის ცხოვრების წუთისოფლური ცვალებადობის შესახებ.

„ვეფხისტყაოსანი“, როგორც სათაური-სიმბოლო, მიმანიშნებელია, მაუწყებელია ტარიელის სულიერი მდგომარეობისა, აგრეთვე, ნესტან-დარეჯანის მძიმე ხვედრისა და სულიერი მდგომარეობისა; ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის ცხოვრება ხომ ურთიერთგადაჯაჭვულია. ტარიელის ვეფხისტყაოსნობა, შესაბამისად, ტარიელის ვეფხისტყაოსნობისას ნესტან-დარეჯანის ყოფა სამოთხიდან დევნილი ადამისა და ევას ყოფას, ნათლის სამოსლისგან განძარცვული და ედემის ბაღიდან დევნილი პირველი ადამიანების ყოფას მოგვაგონებს, იმ ადამიანებისა, რომელნიც ღმერთმა სამოსლის ნაცვლად ტყავის სამოსლით შემოსა: „უქმნა... სამოსელნი

ტყავისანი და შეჰმოსნა მათ“ (შეს. 3,21), რაც იშვიათი საღვთისმეტყველო სიღრმით წარმოაჩინა წმიდა ანდრია კრიტელმა „დიდ კანონში“. მისი სიტყვით, თვით პირველმა ადამიანებმა განბძარეს „სამოსელი პირველი, რომელი პირველითგან მიქსოვა ღმერთმან, და ვპე მე შიშუელი... მმოსიეს მე ხენეში კუართი, რომელი მიქსოვა გუელმან ედემს განზრახვითა და კდებულ ვარ შენგან... შემიკერნა ტყავისა სამოსელნი ცოდვამან ჩემმან და ღვთივექსოვილი სამოსელი განმძარცუა“ (ანდრია კრიტელი 2002: 34-35). ტარიელიც, ნათლის სამოსლისაგან განმარცვული, ვეფხვის ჭრელი, შავ-ყვითლით დაფერილი ტყავის სამოსლით შეიმოსა, რაც მისი სულიერი მდგომარეობის ცვლის მაუწყებელია; სიმბოლურად იგი ტარიელის თვითჩაღრმავების, მღვიმეში ცხოვრების, განმარტოების ნიშანია, რაც უთუოდ უნდა დასრულდეს პერსონაჟის სულიერი აღმასვლითა და სრულყოფით.

„ვეფხისტყაოსანი“, როგორც სათაური-ალეგორია, ვეფხისტყაოსნობის, როგორც ზოგადი მოვლენის კონკრეტულ სახეებზე შენიღბულად მიუთითებს, ანუ ვეფხვისა და ვეფხვის ტყავის თვისებებით ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის თვისებებისა და მდგომარეობის ფონზე კაცობრიობის ისტორიას, აწმყოსა და მომავალს გადმოგვცემს.

„ვეფხისტყაოსანი“ არის სათაური-ალუზია. ზოგადად, ალუზია ავტორის სუბიექტურ თვალთახედვას მოიცავს და მკითხველის განათლებულობაზეა ორიენტირებული, ვინაიდან აღმქმელისათვის იგი მხატვრულ ნაწარმოებში სამყაროს ავტორისეული ხატის ამოკითხვის ენობრივი საშუალებაა. მისი მიხედვრა საკმაოდ რთული ინტელექტუალური და სულიერი პროცესია, რაც მკითხველისაგან მოითხოვს მწერლის ჩანაფიქრის თხზულებაში ასახვის წვდომას. „ვეფხისტყაოსნის“, როგორც პოემის სათაურის, ალუზიურობა მთელ ნაწარმოებში ვლინდება, დაწყებული სათაურიდან - დამთავრებული ბოლოთქმით. „ვეფხისტყაოსანი“, როგორც სათაური, ერთდროულადაა ალუზიაც, ენიგმაც, მეტაფორაც, სიმბოლოც, ალეგორიაც, ვინაიდან ალუზირებულია ვეფხვი თავისი ფერადოვნებით და ვეფხვის ტყავი, რაც მინიშნებაა მთავარ პერსონაჟებზე, მათ ხასიათზე, თვისებებზე, ცხოვრებულისეულ სირთულეებზე. იგი პოემის ზოგადკაცობრიულ არსზე მიგვითითებს, ქარაგმულად იგი კულტურის ისტორიის მრავალ ფაქტს წარმოგვიდგენს. შეიძლება ისიც ითქვას, რომ იგი კულტურათა შორის ამყარებს კავშირსა და დიალოგს, რაც, თავის მხრივ, ეპოქის მოთხოვნებითაა ნაკარნახები.

ამრიგად, „ვეფხისტყაოსანი“, როგორც რუსთველის პოემის სათაური, არის მეტაფორაც, სიმბოლოც, ალეგორიაც, ენიგმაც, ალუზიაც, ვინაიდან ვეფხვი, მისი ტყავი, მისი ფერები, მისი სიჭრელე სამყაროსა და ადამიანის მრავალფეროვნებას მიანიშნებს, ზოგადად ადამიანის, კონკრეტულად რუსთველის პოემაში მთავარ პერსონაჟთა სულიერ მდგომარეობას გამოხატავს. ვეფხვისა და ვეფხისტყაოსნობის მხატვრულ სახეში რამდენიმე კულტურული ფენომენი წარმოგვიდგება, ოღონდ ისე, რომ რუსთველური, ვიკტორ ნოზაძის სიტყვით - ვეფხისტყაოსნური, სრულიად განსხვავებულია წინარეკულტურულისაგან, რაც პოემის პერსონაჟთა სულიერი განახლების საწყისად, შესაბამისად მთელი სამყაროს განახლებად მოიაზრება.

დამოწმებული ლიტერატურა:

ანდრია კრიტელი 2002: ანდრია კრიტელი, დიდი კანონი, ნეკრესის ეპარქია, 2002.

არისტოტელე 1893: Аристотель. Об искусстве поэзии. Греческий текст с переводом. М., 1893.

გონჯილაშვილი 2000: გონჯილაშვილი ნ. შოთა რუსთველის პოემის სათაურის სახისმეტყველება, მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, 2000, № 1-4.

კარბელაშვილი 1997: კარბელაშვილი მ. ვეფხისტყაოსნის «დღე აღვსებისა» ბიბლიური პარალელით და რამდენიმე შენიშვნით (რუსთაველის პოეტური ენის საკითხისათვის), მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, 1997, №1-4.

კიკნაძე 2004: კიკნაძე ზ. ხუთწიგნეულის თარგმანება, თბ., 2004.

ლოსევი 1990: Лосев А.Ф. Философия имени. В кн.: Из ранних произведений, М., 1990.

ლოტმანი, უსპენსკი 1973: Лотман Ю. М. , Успенский Б. А. Миф - Имя - Культура, Труды по знаковым системам, IV, Тарту, 1973.

ნოზაძე, არქივი: ნოზაძე ვ. „ვეფხისტყაოსანის“ ფსიქოლოგიისმეტყველება, ხელნაწერი შრომა საარქივო მასალის მიხედვით გამოსაცემად მოამზადა მანანა კვატაიამ (შრომა ინახება მანანა კვატაიასთან).

პეტრიწი 1937: იოანე პეტრიწი, შრომები, II, თბ., 1937.

პეტრიწი 1999: იოანე პეტრიწი, განმარტება პროკლე დიადოხოსის „ღმრთისმეტყველების საფუძვლებისა“, თანამედროვე ქართულ ენაზე გადმოიღო, გამოკვლევა, ლექსიკონი და შენიშვნები დაურთო დამანა მელიქიშვილმა, თბ., 1999.

რუსთველი 1966: შოთა რუსთველი, ვეფხისტყაოსანი, I, აკაკი შანიძისა და ალექსანდრე ბარამიძის რედაქციით, თბ., 1966.

ფლორენსკი 1990: Флоренский П. А. У водоразделов мысли, т. II, М., 1990.

Nestan Sulava

Theological-Theoretical Basic of Shota Rustveli's Poem Title

In theology, in poetic system person's pseudonym is the main item how to express his spiritual-intellectual world. Name is the contain of thing, so the title is the contain of composition.

In article is shown the meaning of Shota Rustveli's poem title with connection to methology, folklore, philosophy, theology, literature and is said it was an enigma, symbol, allegory. It is said the title of the poem is the poetic face in the space and time. It is the name history, which contains variety of information.

Tiger and its skin, its colour, its colourfull shows us the variety of the world and person, especially the nature of the poem's characters. In the poetic face of the tiger is shown variety of cultural phenomenon. To say by the words of V. Nozadze - „very different from earlier culture“. Poem's heroes' character is the face of renewal world

1. სახელში მოიაზრება როგორც საკუთარი სახელი, ისე ზედწოდება და ის სახელები, რომლებიც საგნის სიმბოლურ სახეებს წარმოაჩენს. ეს ორი უკანასკნელი, ცხადია, საკუთარი სახელი არ არის, ისინი დამატებით ინფორმაციას იძლევა ამა თუ იმ საგნის შესახებ და საგნის შინაარსზე, მის შინაგან მდგომარეობაზე მიუთითებს.

2. აქვე დავიმოწმებთ დამანა მელიქიშვილის კომენტარს: „გრამატიკოსობა პოეტებისა თუ მწერლების გამომცდელობა, როგორც მრავალი რამის გამომთქმელებისა. და იგი გამოაჩენს პოეტურ სახეებს, თუ როგორაა საჭირო გამოთქმა, მსჯელობს ენათმეტყველებაზე, მათიანეთა გადმოცემაზე, მზამეტყველებაზე, ე. ი. სახელისაგან განმარტება გამოჰყავს და

შესატყვისობებს გადმოსცემს. და შემოქმედების საუკეთესო გამრჩევია“
(პეტრიწი 1999: 217).